

dau (în multiplele ei ipostaze) își dau mina. Atitudinea interpretului de teatru liric este determinată, mai cu seamă, de drama *muzicală* (care, atunci când este bine concepută, nu contravine textului literar, ci îl potențează, dându-i dimensiuni psihologice mai adânci, nuanțate și, desigur, inefabile). În ce privește întrebarea finală: dacă un cântăreț de operă poate fi și concertist, de ce nu ar fi și actor (în orice caz, este obligat de specificul artei pe care o slujește)?

2. Așa cum nu există incompatibilitate între o carte scrisă în urmă cu veacuri și mijloacele poligrafice moderne, la fel, între opera clasică și modalitățile de spectacol actuale nu-și au locul discordanțele. Sentimentele, caracterele, acțiunile și, mai cu seamă, semnificațiile lucrărilor valoroase ale trecutului sînt permanente; interpretul (dirijor, regizor, cântăreț) dezghioacă fructul dens al operei, tînzînd la esențe — iar acestea, indiferent de „ambalaj“, trebuie să-și păstreze nealterate sevele. Sigur că nu ne mișcă persoana și tribulațiile Contelui de Luna din huilul (uneori și cam teribilist) *Trubadur* verdian, ci, dincolo de ele (sau dincoace, mai aproape de noi), trăsături omenestii (pozitive sau nu), ca simțul onoarei, înflăcărea, cutezanța, perseverența, îndoiala, lașitatea, răzbunarea, eroismul, rapacitatea și multe altele. Atunci când asemenea croi, în contextul operei, au dominante luminoase, afirmative, pe linia marilor valori etice, evident că discuția despre incompatibilitate nu-și mai are rostul. Chestiunea cu „muzeul“ e ceva mai complicată. Tot ce aparține culturii (ori civilizației) trecutului poate fi taxat, în grabă (și, nu văd de ce, peiorativ), drept obiect (fapt, fenomen etc) de „muzeu“. Să nu echivalăm muzeul cu sediul faptelor spirituale moarte, cu secțiunea rebuterii a istoriei culturii. Obiectul de muzeu, în adevăratul și bunul înțeles al cuvîntului (deci și opera), este mesajul unei epoci către și pentru posteritate, de cele mai multe ori o etapă necesară și valoroasă, a cărei cunoaștere (științifică sau artistică) este indispensabilă. Privim înapoi ca să cunoaștem mai bine trecutul, să înțelegem mai profund prezentul și ca să întrezărim mai limpede viitorul. Accentul malițios al întrebării se justifică numai în măsura (nu rareori însemnată) în care prezentarea vechilor opere plătește un tribut greu (apărat cu înfocare de unii) manierismului și convenționalismului. Dar, de aici pînă la „modernizările“ forțate și deseori rizibile, este cale lungă: opera de artă (deci și spectacolul liric) trebuie să aibă unitate de stil; nu e voie, de aceea, să îmbraci în costume din 1975 oameni care gîndesc și acționează (nu puteau altfel) ca în epoca lui Rossini, nu poți accepta muzica lui Donizetti în ambianțe nepotrivite, din care nu lipsesc motocicletă ori televizor. Cu alte cuvinte, trebuie și aici măsură. Un alt aspect al problemei poate fi cel legat de contradicția dintre concepția contemporană

(în filosofie, artă) și desuetudinea vorbei cîntate în stilul vechi, generat de alte condiții istorice, sociale și artistice. Fiecare epocă își are ansamblul său de modalități, prin care transmite mesajul ideatic, și aici discuția este nu numai, necesarmente, mai nuanțată, ci și mai spinoasă.

3. Lectura presei străine (limitată de cunoașterea unui număr restrîns de limbi), călătoriile în care fiecare zi se încheie cu vizionarea unui spectacol (sau audierea unui concert), partiturile, discurile, filmele, turneele unor trupe sau soliști la noi. A aplica la noi ce este în vogă în altă parte presupune spirit critic și selectiv, sentimentul compatibilității cu ceea ce ne este propriu, necesar și nedăunător; altminteri, ne poate fi înhibată sau doar alterată personalitatea.

4. Din ce în ce mai bine, dar niciodată la nivelul cerințelor, care se modifică ascendent, într-un ritm ceva mai accelerat decît se modifică de regulă concepțiile pedagogiei artistice.

MAGDALENA CONONOVICI

solistă, Opera Română,
București:

„Limbajul etern al
sufletului“

1. a) Nu văd de ce componentele unui eîntec — text și muzică — s-ar exclude una pe cealaltă. Dimpotrivă, se completează și se

sprîjină, constituind, în cele mai multe cazuri, un tot unitar; în nici un caz, nu prezintă atitudini diferite.

Chiar și din punct de vedere pur tehnic, actul cîntului înseamnă emiteră de sunete, acestea constituind scheletul pe care se înalță edificiul sonor. Deci, sunetele, grupate în cuvînte, fraze și apoi idei, nu numai că nu se opun cu nimic intenției muzicale, dar o și reprezintă, o întregesc.

Desigur, aceasta presupune din partea interpretului o tehnică vocală în stare să transpună în canto toată gama sunetelor vorbite; precum și o cit mai largă paletă de nuanțe și culori, căci — aici insist — una e să vorbești, și alta este să cînti.

În ce privește prioritatea textului dramatic ori a celui muzical, trebuie arătat că textul dramatic este punctul de plecare, fiind primul, în ordine cronologică. Muzica este aceea care vine să-l slujească, însă nu arareori ajunge să-și întrecă stăpînul — precum valetul Figaro — în faimă și putere. La aceasta contribuie și faptul că — cel puțin în momentul audiției — vraja muzicii umbrește textul dramatic, acesta rămînînd, eventual, să-și continue influența după epuizarea fluxului sonor, cînd ascultătorul a rămas singur, cu gîndurile lui.

Există cazuri cînd textul dramatic este doar un slab pretext pentru cel muzical; și mai rar, se întîmplă invers; dar nu poate fi vorba de vreun antagonism între cele două texte.

b) Cele două categorii de artiști — lirici și dramatici — se folosesc de aceleași elemente pentru exprimarea artei lor — glasul și plastică trupului. Atît unii cît și ceilalți studiază tehnicile respective pe căi paralele, una către declamație, alta către cîntec. Toamă această pregătire îi deosebește. Orice actor care își însușește tehnica impostării vocii poate cînta, orice cîntăreț ce studiază declamația poate juca teatru. (Excepție face categoria cîntăreților dotați de natură cu o voce frumoasă și bine impostată, care nu au consumat prea mult timp cu pregătirea pentru scenă.)

2. a) Nu există nici un fel de incompatibilitate între lumea de idei, caractere, sentimente din opera clasică, și redarea lor modernă. Modalitățile de expresie în de o anumită atmosferă, creată de timpul prezent, iar caracterele, sentimentele, ideile sînt trăsături permanente ale ființei umane. Oamenii se manifestă altfel, se exprimă altfel, se mișcă altfel, în diferite timpuri, dar iubesc, se sacrifică, urăsc, plîng sau rîd dintotdeauna. Aceste sentimente rămîn la fel de valabile, indiferent de modalitatea de expresie; ba chiar se impune ca modalitățile de redare să difere în funcție de timp, aceasta asigurînd opereii tinerețea și accesibilitatea.

b) Considerînd muzeu ceea ce odată a trăit și azi nu mai trăiește, nu avem motive să aplicăm opereii această denumire. Pe de altă parte, locul ei între arte este cu totul aparte, putînd fi numit și muzeu, deoarece

ne ducem acolo pentru a face cunoștință cu ceva ce nu întîlnim în viața de toate zilele: limbajul etern al sufletului. Acest limbaj nu a imitat niciodată ceva existent în natură. Oamenii nu comunică între ei cîntînd, nu acționează cîntînd. Cîntecul este expresia unei anumite stări sufletești, fie ea expansivă, tragică sau contemplativă. Opera este deci intruchiparea dialogului între sufletele oamenilor.

3. Căile de informație la care am acces sînt insuficiente. La publicații străine ajunge mai mult sau mai puțin întîmplător. Rămîne posibilitatea, și ea destul de redusă, a vizionării altor spectacole, din țară și peste hotare. În ce mă privește, esențială e preocuparea permanentă de a raporta la meseria mea tot ceea ce, dinolocotul acestor vremuri, are rezonanță în conștiința noastră. O fotografie, o piesă de teatru, un film de balet modern, un film despre un pictor celebru, o echipă de dansatori amatori din nordul Moldovei care se produce la Muzeul Satului cu prilejul Anului Nou, expresia unui mare dirijor, un moment folcloric spaniol, văzut la televizor, în care cîntăreța, nemîșcată, execută un flamen-go, acompaniată de dansul unui partener ce evoluează în jurul ei — toate acestea pot declanșa inspirația în găsirea de noi mijloace de expresie. Cînd vorbește de aceste mijloace de expresie, mă refer mai ales la partea regională, la expresia plastică a corpului. În ce privește posibilitățile vocale, este greu să-i depășim pe vechii maeștri, care ajungeau la performanțe cu nimic mai prejos celor de azi; se pare, însă, că, din punctul de vedere al expresiei plastice, putem face ceva în plus față de vechile practici de scenă. După cum am arătat mai înainte, cîntecul este expresia unei anumite stări sufletești. Această stare trebuie imprimată atitudinii plastice respective, adică pozei. Importanțelor momente de declamație lirică nu le este caracteristică acțiunea, ci fotografia unei anumite stări de spirit (vezi arile, monologurile). Iată pentru ce nu trebuie să ne supere situații ca acelea în care corul cîntă, de exemplu, timp de cinci minute, „Hai să plecăm“, și nu se mișcă nimeni. Acest cîntec reprezintă ideea plecării, desfășurarea în continuare a acțiunii urmînd să se facă după consumarea momentului liric respectiv.

Deplasarea personajelor pe timpul marilor momente de declamație lirică nu trebuie concepută ca o continuă, curgătoare acțiune, ci ca o înșiruire de tablouri menite să întregescă stările de spirit cerute de autori. Acest lucru îl cunoșteau foarte bine vechii autori, care au pus bazele opereii. La ei, lucrarea muzicală se împărțea în numere, desfășurarea acțiunii era încredințată recitativului, sau chiar prozeii, iar arile reprezentau fotografia momentului psihologic. Desigur, azi trebuie să avem în vedere noile feluri de a compune opera și să mergem în pas cu ele,

fără să pierdem însă din vedere legile fundamentale.

Aplic, în acest domeniu, tot ceea ce consider valabil, dar cu multă prudență și după o verificare prealabilă și, în același timp, cu o maximă perseverență. Aceasta, bineînțeles, în măsura posibilităților creației colective.

CONSTANTIN GABOR

solist, Opera Română,
București:

„Limbajul contemporan al operei clasice”

Consider textul muzical drept elementul de bază al teatrului liric. Valoarea unei opere este determinată, în primul rînd, de calitatea textului muzical, de felul cum muzica reușește să redea sentimentele și ideile conținute de textul dramatic.

În același timp consider că interpretul de operă trebuie să acorde o importanță egală atât muzicii cît și textului, el nu trebuie să fie doar un „vocalist”. Stăpînind în egală măsură atât arta cîntului — tehnica vocală —, cît și meșteșugul actoricesc, cîntărețul de operă va reuși să creeze personaje veridice, va putea să transmită publicului conținutul

de idei și sentimente al operei. Insist asupra necesității unei bune tehnici vocale, întrucît ea asigură diminuarea efortului vocal, face, în ultimă instanță, ca publicul să găsească fi-rească și plăcută exprimarea prin cînt.”

În concluzie, cred că interpretul de operă trebuie să fie un bun actor care să știe să cînte bine, acest lucru este posibil și este crezul meu artistic.

Nu cred în incompatibilitatea dintre lumea operei clasice și modalitățile moderne de expresie scenică.

Cred însă în necesitatea folosirii lor, consider ca o obligație primordială a tuturor slujitorilor scenei lirice găsirea unui limbaj contemporan pentru redarea operei clasice. Trebuie să se facă eforturi continue pentru atenuarea caracterului convențional al genului (operei), să se renunțe la tot ce este învechit și artificial. Numai astfel poate scăpa opera de pericolul de a deveni muzeu de artă sonoră. Nu cred în așa-zisa „criză a operei”, pentru că Opera este în primul rînd muzică, iar muzica își va păstra mereu calitatea de mijloc de transmitere a ideilor și sentimentelor omenești, rolul său universal de apropiere a oamenilor.

Din păcate, revista românească de specialitate, precum și celelalte reviste care au rubrici ce se referă la viața muzicală, acordă prea puțină atenție activității teatrelor lirice, și în special operelor și baletelor românești contemporane.

Un merit deosebit îl are redacția de specialitate a Radio-ului, care face eforturi susținute de a ne ține la curent cu tot ce este nou în țară și peste hotare în materie de creație de operă. Lăudabilă — acțiunea realizată la Cinematecă; ea a prilejuit interpretelor și publicului larg cunoașterea unor spectacole de operă realizate la un înalt nivel artistic de către opera din Hamburg.

Cea mai valoroasă sursă de informare rămîne schimbul direct, experiența directă realizată în turneele noastre peste hotare. A lucra sub îndrumarea unor dirijori și regizori străini, a cînta în compania unor interpreți din alte teatre constituie mijlocul cel mai valoros de îmbogățire a cunoștințelor, a mijloacelor de exprimare artistică.

În ce mă privește, încerc necontenit să sporesc gama mijloacelor de exprimare artistică, să combat prin ele rutina. Cred că noile generații de cîntăreți și dansatori vor face față exigențelor teatrului contemporan. Se pune însă din ce în ce mai acut problema pregătirii în cadrul conservatoarelor și a școlilor de coregrafie a unor „interpreți totali”; numai aceștia vor putea face față exigențelor mereu sporite ale teatrului liric contemporan.

În ce privește „schimbul de miine”, teatrele ar trebui să ducă o politică susținută, științifică, de creștere și folosire a tinerilor cîntăreți și dansatori.